

Sailor a jeho věrná Lula žijí se zběsilostí v srdci

V Divadle Petra Bezruče v Ostravě ožilo proklatě ostré téma generačních mágů Barry Gifforda a Davida Lynche

Troufnout si na téma, které byt jako jen „béčkový“ film natočil guru postmoderního hororu David Lynch, to chce pořádný kus odvahy a drzosti. Přesně takovými vlastnostmi oplývá Jan Mikulášek, umělecký šéf ostravského Divadla Petra Bezruče. Výsledek jeho snahy posoudili první diváci o víkendu na premiéře Zběsilosti v srdci. Vážně se ten příběh moc vnímat nedá. Sailor (Pavel Gajdoš) si odsedí dva roky za zabití v přehnané sebeobraně. Čeká na něho věrně a pokorně jeho Lula (Petra Bučková). To se nelíbí její matce Mariettě (Kateřina Krejčí), která na Sailora jako potenciálního zetě pošve smečku zabijáků v čele se Santosem (Norbert Lichý) a Reggiem (Přemysl Bureš). Zamilovaní prchají, protloukají se, Sailor se znovu zaplete se zločinem.

Z béčka do áčka

Je to napínavé a nepochybuji, že mladé publikum, pro které se u Bezruče hraje, bude uneseno právě prvním plánem inscenace. Dramatizace románu (1984) Barry Gifforda z pera Mikuláška a Daniely Jirmanové nepodlehla ovšem opojení nedostižitelným filmem. Na scéně Marka Cpina s dominantou oázy kýčovitě labutě unášející aktéry láskyplně do neznámých dálek, s bizarními postelemi a židlemi - v nepoměru k velikosti smrtelníků zápasících o holý život - dráždí nejenom příběh sám. „Béčková“ inscenace se způsobem vypravování -podobně jako první inscenace nové sezóny (Britney Goes to Heaven) - dokázala vyhoupnout jakousi záměrně potlačenou parodií parodie do řady stejně dvojlomných Mikuláškových výkladů jiných témat. Dobově ukotvuje režisér Zběsilost v srdci invenčně opracovanou směskou hitů 70. a 80. let.

Ostraváci tvrdost umí

Celek je hyperbolou krutosti, jak se na nás valí odevšad z televize a z pláten ve filmových hypermarketech. Všechno je postaveno na přeexponovaných hereckých výkonech. Nejlépe je možné takové záměrně hyperexpresivní, hypernervní a hyperpitomé, takřka komiksově charakteristiky vystopovat u Pavla Gajdoše, jehož Sailor je vypatlaný týpek upínající se k Lule ani ne tak citově jako spíš napůl majetnický a napůl bezradně. Lula (Petra Bučková) je poslušně věrnou slepičkou, akční i submisivní. Mít v životě víc štěstí na pořádného chlapa, byl by její osud šťastnější. V sérii postavíček sedí Markétě Harokové tvrdá Blondýna a mexikánská Perdita. Norbert Lichý (Santos) a Kateřina Krejčí (Marietta) vnášejí do hry zlověstně mafiózní klid respektive mstivost odkvétající ženské.

Na ose s Brnem a Ústím

Sluší se dodat, že „béčkové“ Lynchovo téma ověřila v roce 1990 Zlatá palma v Cannes. V Divadle Petra Bezruče je třeba kvality Giffordova tématu dolovat také tak trochu pod slupkou záměrně povrchnosti. Kdyby už nic jiného, objevuji pro Čechy a Moraváky takřka neznámého autora (*1946), který je u nás normalizací trestuhodně potlačenou spojnicí mezi generací beatníků a dnešních rozhněvaných čtyřicátníků. Díky Nové divadelní ose Divadla Petra Bezruče, HaDivadla Brno, Činoherního studia Ústí nad Labem, spolupráci s pražským Divadlem v Celetné i s dalšími scénami seznámí se s Barrym Giffordem a jeho Zběsilostí v srdci snad brzy půl republiky. I to chválím.

Autor: Jiří P. Kříž / Právo

Něco o zběsilosti aneb Když má návštěvník divadla určitá očekávání

Zběsilost v srdci není dostatečně zběsilá. Možná tak by se dal charakterizovat můj bezprostřední dojem po shlédnutí divadelního představení Zběsilost v srdci v ostravském Divadle Petra Bezruče, kde měl tento kus – zdramatizovaný podle stejnojmenné knížky Barry Gifforda – koncem října svou světovou premiéru.

Téma Zběsilosti v srdci je všeobecně známé díky filmu Davida Lynche, který bych ovšem já osobně označil spíše za podprůměrný. Možná také proto jsem byl před ostravskou divadelní premiérou v obrovském očekávání a už dopředu jsem si kladl tyto otázky: 1. proč si vlastně Jan Mikulášek tento titul vybral (J.M. je uměleckým šéfem Divadla Petra Bezruče, režisér představení, jeden z autorů dramaturgie a autor hudby), 2. jak se s tématem u Bezručů popasují (zejména režisér) a 3. nakolik se bude divadelní adaptace lišit od Lynchova filmu. Očekávání bylo samozřejmě spojeno také se samotným jménem režiséra. Divadelní režie Jana Mikuláška, které jsem měl možnost vidět, se mi vždy líbily a považoval jsem je za excelentní (viz starší příspěvky na těchto stránkách). Logicky jsem tudíž očekával zážitek i v případě „Zběsilosti“.

Ten jsem ale neprožil. Proč? Možná pro ona „velká“ očekávání, možná proto, že jsem měl pocit, že režisér spolu s herci zvolili princip nezávazného hraní si, které rezignovalo na hlubší výpověď o dnešním světě, anebo zkrátka Mikulášek neměl své dny a – jak bych očekával – nesršely z něj nápady jako obvykle. Nechci ovšem vyvolat zdání, že je představení nudné, nezáživné a odfláknuté. Není. Je zábavné, veselé, vtipné a připravené s dobrým úmyslem pobavit.

Moc se mi líbila scénografie (Marek Cpin) a použitý videoart (Radomír Otýpka). Také herecké výkony byly velmi dobré (zejména Sailor Pavla Gajdoše). Ale dohromady mi to všechno nějak nefungovalo.

Pokusím se mé lehce rozpolcené dojmy z představení trochu vysvětlit.

a) Sranda. Byl by asi nesmysl, kdyby si režisér divadelního představení zahrál při inscenování Zběsilosti v srdci na samotného Lynche a pustil se spolu s ním do temného labyrintu zrcadlicího agresí, násilí, do světa obrazů, kde by nevládl nadhled, ale syrovost. Tudíž ta zvolená Mikulášková sraha (a ono výše kritizované nezávazné hraní si) je vlastně fajn. Ale stejně jsem nějak v tom všeobecném veselí postrádal ještě více vtipu, třeba nekorektního a zběsilého, více neočekávaností, více ran pod pás. Rozhodně jsem se ale nesmířil s rodinnou komedií, která si mile (ale málo zběsile) pohrává s fenoménem kýče, vypráví příběh, kde – v programu k představení tisíckrát omletá – fráze „Svět je doopravdy v jádru zběsilej a na povrchu fakt divnej“ postrádá jakýkoliv smysl a je hrdiny inscenace vyslovena vlastně jen pro efekt. Nabyl jsem pocit, že bezručovská „Zběsilost“ by se klidně mohla hrát v neděli odpoledne ke kávě a štrúdlu. Ale možná to tak tvůrci chtěli. Že by postmoderní redefinice pojmu zběsilost a všech významů k němu se vážících?

b) Komiks. To slovo se mi při sledování Mikuláškovy Zběsilosti v srdci vybavovalo asi nejčastěji. Proti této formě rozkouskovaní příběhu nic nemám. Jen jsem si nemohl z paměti vymazat české filmy z 60. let ve stylu Vorlíčkovy Kdo chce zabít Jessie. Takové to milé české hraní si a parodování. Ale zběsilost? Nevím... Navíc jsem se začal už o přestávce trochu obávat o Mikuláškovu nejbližší budoucnost v Ostravě. V této sezóně ho u Bezručů ještě čekají Čtyři vraždy stačí, drahoušku (v letáku k předplatnému čtu: „bláznivá situační komedie podle kultovního českého filmu“) a v Národním divadle moravskoslezském detektivní taškařice Fantom Morrisvillu. Doufejme, že bude mít Mikulášek ještě chuť, sílu a hlavně nové nápady.

c) Hudba. Jako obvykle Mikulášková, jako obvykle dobrá. Ale na druhou stranu, byla zběsilá? Trochu to připomínalo odvar ze soundtracku z Pulp Fiction či narážky na Badalamentiho. Vlastně nic netradičního, nic neočekávaného. Dovedl bych si představit kupříkladu něco ve stylu breakcore (viz např. www.cockrockdisco.com/free.html). Možná poté by zběsilost dostala svou opravdovou auditivní podobu, která by navíc promlouvala k dnešku. Vraťme se ale k inscenaci. Skvělý byl Pavel Johančík a jeho kytara, kterou interaktivně (a výživně) dokresloval jednotlivá políčka celého představení.

d) Herci. Pavel Gajdoš byl asi nejlepší, tj. přesný. Ve své roli dovede být tvrdý, ironický, dětský, komický, naivní i nebezpečně mazaný... Jeho Sailor je jedním z vrcholů celé inscenace. Partnerka Lula – Petra Bučková – mu spíše jen sekunduje. Hraje s jistotou, ale ne vždy s jiskrou. Aspoň takový pocit (velmi subjektivní) jsem měl při premiéře. Naopak, jakoby si do své kůže na pódiu vlezla Kateřina Krejčí (Marietta). Její potvora, která umí milovat i zabíjet, je zahráná velmi přesvědčivě. Je to esence banality zla. Až mrazí. A co další herci? Moc se mi líbil Pavel Liška a taky Pavel Johančík či Markéta Haroková. Přemysl Bureš taky nebyl špatný, stejně jako Norbert Lichý.

e) Výprava. Marek Cpin rozházel po jevišti železné postele nad hlavy herců umístil lustry – květy vlčích máků. Působivé. Zejména ve spojení s videoartem Radomíra Otýpka. Jeden z nejsilnějších zážitků večera. Škoda, že společně, ještě s režisérem, nepopřemýšleli více nad kostýmy. Ty se mi zdály – zejména u hlavních postav – spíše tuctové. A taky ta kolotočová labuť mě moc nebrala.

f) A co ty otázky z úvodu? 1. Mikulášek má nejspíše rád témata, se kterými může vést rozhovor, může si je přetvářet a nově interpretovat. Za takovou snahu mu tleskám. Jen mi stále nejde na rozum, proč zrovna Zběsilost v srdci. Že by marketingový tah? Možná chtěl být první, kdo po tomto titulu sáhl. Nejspíše ho ale to téma zkrátka lákalo. Ať je to jak chce, myslím, že to nebyl dobrý tah. Na druhou stranu, herci si představení užívají, diváci na titul chodí... 2. Jak se divadelníci s tématem poprali? Pro mě tak na 60%. Je to představení, které je docela zábavné, ale rychle vyšumí z hlavy. Tématem je všeobjímající povrchnost a banalita. Stopování vzniku kýče v nejširším slova smyslu. Jen se ne a ne zbavit pocitu, že se to mohlo celé dít nápaditěji a s většími přesahy k současnosti. 3. A co na to Lynch? Ten nakonec hrál v představení roli docela důležitou. Mikulášek s ním (nejen s jeho verzí Zběsilosti v srdci) vedl dialog, parodoval ho a zároveň souzněl. Výsledkem byla docela dobrá zábava, avšak v programu avizovaná „divoká jízda“ to rozhodně nebyla. Aspoň ne tak divoká, jakou bych očekával od tak dobrého režiséra.

Poznámka: V Divadle Petra Bezruče právě prožívají tzv. Zběsilou sezónu. Přemýšlím co bylo dříve – touha dělat Zběsilost v srdci aneb opravdu Zběsilou sezónu?

Autor: Jan Havlena / blog jana há

Při Zběsilosti v srdci u Bezručů mrzne úsměv na rtech

Do setmělého sálu se z reproduktorů valí agresivní elektronická hudba. Blesky stroboskopu ozáří chuchvalce dýmu, ze kterých pomalu vystupují postavy stylizované do podoby figurín hrůzného panoptika. Neuvěřitelně banální děj, ve kterém má ovšem banalita a kýč hlavní smysl, hlavní poslání a hlavní roli, se před tu více, tu méně šokovanými diváky odvíjí ve strhujícím temporytmu. Samotný výčet postav - stárnoucí matka, dospívající dcera, dceřin milý, právě propuštěný z vězení po odpykání trestu za zabití, dva nájemní vrazi, mafiánský šéf, servírka z venkovského motelu, šerif a majitel autoservisu - určuje obsah typicky amerického obrazu určitého, a opět až neuvěřitelně banálního mikrosvěta. Nelitostná parodie amerického způsobu života a lásky mladých idolů žijících na okraji společnosti zobrazovaných hollywoodskými filmovými sladkými a šestákovými paperbacky, parodie postav hrdinů těchto druhořadých filmů, jenže ... parodie, nebo skutečnost? Daniela Jirmanová, autorka dramatisace bestselleru Barryho Gifforda, a Jan Mikulášek, režisér jevištní adaptace na scéně Divadla Petra Bezruče, se značným přispěním Marka Cpina coby autora výpravy, dávají divákům možnost zapomenout na stejnojmenný film Davida Lynche (v případě těch, kteří film už viděli). Díky režisérovi práci s herci jsou jednotlivé v duchu předlohy stylizované postavy snad ještě více neskutečné, panoptikálně zruďné, hrůzné i komické než ty, které Lynch zobrazil na filmovém plátně. Lulu v provedení Petry Bučkové je přesným obrazem naivky, v jejímž krásném těle není žádný duch, její partner Sailor Pavla Gajdoše po efektním nástupu sice v průběhu hry ztrácí na své dynamice, ale to je způsobeno jednak textem, jednak nástupem dalších postav. Lulina matka Marietta v provedení Kateřiny Krejčí je přesně tou matkou, před kterou její dcera musí prchat až na konec světa. Výbornou práci odvádí Přemysl Bureš v postavě zloducha Bobbyho Peru, svým způsobem milý a sympatický probouzející je Johnnie Pavla Lišky, i z malé role zrzouna a šerifa vytěžil maximum Pavel Johančík. Dvě velmi výrazné postavy (v podstatě čtyři) vytvořili Norbert Lichý jako mafián Santos a Markéta Haroková v postavách Beany, Blondýny a Perdity. Inscenace, při jejímž sledování divákům mrzne smích na rtech, obrazy, které pobaví vlastní nerealností a nadsázkou, a zároveň vyděsí možnou skutečností, taková je Zběsilost v srdci v provedení ostravských "bezručů".

Autor: Ladislav Vrchovský / Moravskoslezský deník / 14. 11. 2006

Love Me Tender, brouku – a zběsile!

Ostravské Divadlo Petra Bezruče uvedlo premiéru Zběsilosti v srdci napsané Barry Giffordem a proslavené filmem režiséra Davida Lynche; příhodnější titul si pro svoji "Zběsilou sezónu" snad u Bezručů ani nemohli vybrat. Sousto je to ovšem nemalé, očekávání diváků vzhledem k popularitě filmu jistě velká. A to tím spíše, že v překladu Martina Hádky vyšel i původní Giffordův text (který použili i ostravští dramatičtí Daniela Jirmanová a Jan Mikulášek). U dramatisací filmů a jejich předloh je vždy poučné stopovat změny a posuny. Gifford napsal poměrně civilní příběh, love story Námořníka (v inscenaci je zachováno anglické Sailor) a Luly, kteří kvůli Lulině nepřející hysterické matce zvolí život "on the road". Jedou (rychle), přespávají v hotelech (lecjakých), milují se (hodně), vypráví si příběhy (často dost obskurní) a setkávají se s lidmi – místními nebo také na cestě. Námořník, propuštěný na podmínku z vězení (kterou cestou porušil), kde byl za zabití, se nechá zlákat „černým andělem“ Bobbym k loupežnému přepadení. Je zatčen a dostává desetiletý trest ve chvíli, kdy je Lula těhotná. Gifford se neuchyluje k žádnému happyendu, končí střídě a jaksí naopak, než očekáváme. Místo bouřlivého milostného setkání se Lula a Námořník po návratu z vězení rozcházejí. Závěr je to vlastně nelogický, to mu ale dodává sílu a čtenáře nutí celý příběh "lásky okolí navzdory" - jakoby už mnohokrát čtený - znovu promýšlet. Stejně jako nutí zamyslet se nad onou zběsilostí v křehkém srdci, nad jejím smyslem, silou a hranicemi. Lynchova filmová verze vytáhla z příběhu pohádkový potenciál, který je u Gifforda přítomný jen latentně. Zlá Lulina matka se stala čarodějnící alkoholičkou, která se tu a tam dokonce mihne na koštěti a dění sleduje v křišťálové kouli. Nejzásadněji ale Lynch proměnil konec příběhu. V pohádkové logice věci směřující ke šťastnému konci se musí princ s princeznou (Nicolas Cage v hadím saku a Laura Dern) přenést přes všechna protiventství. A tak má zmlácený Námořník vidění (v podobě deus ex machina antického divadla), které mu osvětlí situaci (vzájemnou lásku s Lulou) a vrací se, aby si s Lulou před zraky jejich syna stříhl taneček na kapotě auta v dopravní zácpě na sladkobolný song Elvise Presleyho. V Ostravě Zběsilost v srdci kontaminovali béčkovými filmy – i těmi krvavými - a telenovelami. Postavy jsou deformované často až k monstróznosti. Lulina matka Marietta Kateřiny Krejčí je hysterická až na hranici nemoci. Bobby Přemysla Bureše, sadistický veterán z Vietnamu, má vizáž ďábla (Lula o něm ne náhodou mluví jako o černém andělovi), nebezpečného skřeta s tiky, odporným hlasem a špinavými myšlenkami. Mezi všemi hysterkami a zabijáky jsou Sailor a Lula vlastně celkem normální zamilovaný párek, ač poněkud výstřední. Lula Petry Bučkové je chemická blondýna (s parukou), která s oblibou nosí baletní tylovou sukénku (proč by ne, když scéně dominuje pouťová labuť z kolotoče). Sailor Pavla Gajdoše zas zamilovaný rokenrolový hejsek v koženém sáčku, jehož opravdu vtipným kouskem je prohrábnutí vlasů se současným elegantním shozením brýlí z čela na nos. K hereckým prostředkům pak patří úmyslné přehrávání a jemně parodovaný patos v mluvě i gestech. Režisér Jan Mikulášek také používá princip filmových prostřihů do mysli postav – herec v zrychleném tempu zahraje, co si skutečně myslí nebo skutečně cítí a pak teprve následuje veřejná reakce. Scéně dominuje zmíněná labuť (která si zahraje třeba auto), je tu kovová postel, matčino křeslo – trůn, barový pult, stůl s barovými stoličkami, na stěně hodiny a dekorativní kříž, celé laděné do (zběsilé) krvavě rudé. Po zemi postávají vycpaniny a kostřičky zvířátek. Pravá stěna slouží spíše abstraktním projekcím (videoart Radomír Otýpka, Jiří Philipp), v pozadí je místo pro hráče na elektrickou kytaru (improvizuje Pavel Johančík). Celé to vzbuzuje až jakýsi panoptikální dojem. Kdo je zrůda, je tady trojnásobná zrůda, kdo je zamilovaná slečna, je tady až kýčovitou esencí zamilovanosti. Jestliže je někdo u Lynche (ne však u Gifforda) zavražděn, je v Ostravě zavražděn brutálně, rozřezán pilou a uložen do kufru (detektiv Johnnie Pavla Lišky). Na béčkovou hru lze přistoupit, ačkoliv si myslím, že příběh zbytečně shazuje, zplošťuje a jaksí příliš ochotně hází v šanc zábavychtivým divákům, kterým se snaží inscenátoři

maximálně vyjít vstříc dávkováním trochy děsu s hodně humorem. Dost rozpačitě pak ale působí závěr, v rámci celého příběhu dokonce nesmyslně. Je jasné, že výše nastíněná interpretace si žádá happyend. Nepochopitelné však je, že strůjkyní šťastného konce je Lulina matka, která se po celou dobu snažila Lulu - evidentně spokojenou - od Sailora oddělit. Pomocí svého gangsterského komanda teď vysvětlí Sailorovi, že její dcera by byla příliš smutná, kdyby odešel. A tak ho pro její dobro nechá přivléci zpět. Ke všem výhradám je nicméně nutné dodat, že snaha interpretovat si Zběsilost po svém, nekopírovat "profláknutý" film na jevišti, je sympatická a chvályhodná. Stejně jako to, že si herci a herečky Zběsilost v srdci zběsile užívají. A diváci s nimi, zdá se.

Autor: Jana Bohutínská / Divadelní noviny